

Trvalo udržateľný rozvoj a kvalita životného prostredia vidieckych sídel

Moyzeová, M.: Sustainable Development and Environmental Quality of Rural Settlements. Životné prostredie, 2012, 46, 4, p. 180 – 185.

The evaluation of quality is a very complex and exact process, which requires the interdisciplinary approach. It is carried out from insolated evaluation to the complex evaluation of impacts on entire landscape, landscape ecological stability, biodiversity, natural resources and immediate human environment. The complex landscape-ecological evaluation of the territory and solution of the landscape-ecological problems resulting from the collision of interests in the landscape plays an important role in landscape-ecological optimization it is the basic condition of sustainable development of the area of land use. The evaluation of environmental quality needs an interdisciplinary approach from environmental evaluation up to the evaluation of socioeconomic and social factors. It is very important to pay sufficient attention to the evaluation of subjective factors, evaluation of quality by inhabitants. From this point of view it is necessary to elaborate the methods of stakeholders' evaluation, methods of evaluation of comprehension and behavior of inhabitants to their own environment, the methods of communication with the public as well as the methods to improve the participation of the public in the decision making processes. This contribution presents the methodology measures of evaluation of the landscape quality in rural residences.

Key words: quality of environment, stakeholders, sustainable development, rural residences

Krajina je životným prostredím pre všetky živé organizmy. Je priestorom pre existenciu človeka, pre realizáciu jeho aktivít. Predovšetkým realizácia hospodárskych aktivít úzko súvisí so zmenou kvalitatívnych a kvantitatívnych ukazovateľov jednotlivých krajinných zložiek a prvkov a odráža sa aj na celkovej kvalite životného prostredia. Tento proces je charakterizovaný veľkou dynamikou a celým radom faktorov, ktoré sa na tejto zmene podieľajú. To, čo označujeme za kvalitu dnes, nemusí byť kvalitou zajtra a čo je kvalitné pre jedného človeka, pre druhého nemusí byť. Hodnotenie kvality ako meniaceho sa stavu je preto veľmi náročné a zložité a vyžaduje si komplexný a interdisciplinárny prístup.

Prístupy k hodnoteniu

Existuje celý rad domácich aj zahraničných prác, v ktorých sa autori Cutter (1985), Pacione (1993), Walmsley, Lewis (1994), Cummins (2000), Havrlant (1999), Ira (1999), Huba (1996), Pašiak (1997) a mnohí

ďalší venujú hodnoteniu kvality sídel, a to cez hodnotenia objektívnych aj subjektívnych faktorov. Ide predovšetkým o geograficky orientované práce zamerané najmä na hodnotenie mestských sídel. Napriek týmto skutočnostiam si treba uvedomiť, že zmeny, ktoré nastali v spoločnosti za posledné roky, nezasiahli iba mestské, ale aj vidiecke sídla. A práve tie sa stali predmetom krajinnoeekologického výskumu zameraného na hodnotenie kvality ich životného prostredia. Je známe, že sídla ako samostatné a osobité jednotky sú determinované rôznou kombináciou prírodných a socioekonomických podmienok, ktoré vytvárajú ich špecifiká. Poznanie týchto špecifik, často rozdielnosti, je základným faktorom hodnotenia kvality životného prostredia vidieckych sídel aj v podmienkach Slovenska. Preto je dôležité hodnotenia zo zahraničnej literatúry doplniť aj o postupy, ktoré by odzrkadľovali národné, regionálne a lokálne špecifiká vidieckych sídel. Z doterajších hodnotení vyplýva, že kvalita je ovplyvnená predovšetkým vlastnosťami prírodného prostredia, ich antropogénnou premenou, teda zastú-

pením a negatívnym pôsobením stresových faktorov, zastúpením a významnosťou pozitívnych socioekonomických prvkov a tiež vlastnosťami sídelného spoločenstva. Z uvedeného vyplýva, že hodnotenie kvality životného prostredia vidieckych sídel si vyžaduje interdisciplinárny prístup, od hodnotenia environmentálnych cez socioekonomické a sociálne faktory. Veľmi dôležité je venovať potrebnú pozornosť aj hodnoteniu subjektívnych faktorov ovplyvňujúcich kvalitu životného prostredia, ako i celkovú kvalitu života v danom sídle, teda hodnoteniu kvality z pohľadu jej obyvateľov. Z tohto hľadiska je potrebné, okrem hodnotenia krajinnokoekologických podmienok, rozpracovať aj metódy výberu, hodnotenia a zapojenia sa zainteresovaných osôb (stakeholders) do hodnotiacich procesov metód hodnotenia vnímania a správania sa obyvateľov k svojmu životnému prostrediu, ako aj metód komunikácie s verejnosťou a zvýšenia jej participácie v rozhodovacích procesoch. Doterajšie skúsenosti z tejto oblasti poukazujú na to, že obyvatelia citlivo vnímajú kvalitu svojho životného prostredia. Sú dostatočne informovaní o stave životného prostredia, vedia porovnať zmeny v kvalite životného prostredia za rôzne časové obdobia, rovnako dokážu špecifikovať faktory, ktoré znižujú jeho kvalitu alebo naopak, prispievajú k jeho zvýšeniu. Aj zachovanie zdravého životného prostredia považuje väčšina respondentov (66% zo 197 opýtaných) za veľmi dôležitú prioritu v rozvoji obce, ako aj za veľmi významný faktor charakterizujúci ich životný štýl.

Cesty výskumu

Slovenské vidiecke sídla prešli viacerými ekonomickými, spoločenskými i politickými zmenami. Aktuálne krajinnokoekologické problémy vidieckych sídel skôr súvisia s ohrozením a úbytkom prirodzených ekosystémov, degradáciou prírodných zdrojov, znehodnocovaním kvality životného prostredia. Ich riešenie si vyžaduje hľadanie nových, progresívnych postupov hodnotenia. Nové metodické postupy hodnotenia kvality životného prostredia vidieckych sídel by preto mali byť založené na filozofii kombinovaného krajinnokoekologického a socioekonomického hodnotenia. Vo výskume je potrebné využiť a nadviazať na doterajšie skúsenosti a zamerať sa na identifikáciu a analýzu faktorov determinujúcich kvalitu životného prostredia vidieckych sídel a na špecifikáciu indikátorov kvality životného prostredia a kvality života. Vo výskume treba využiť aj poznatky z oblasti ekológie, sociológie, fyzickej geografie a geoekológie a vytvoriť multikriteriálne hodnotenie založené na hodnotení ekologickej kvality priestorovej štruktúry krajiny, hodnotení pozitívneho a negatívneho vplyvu ľudských aktivít na krajinnotvorné zložky, ale aj na hodnotení sídelných spoločenstiev a vybraných indikátorov. Skĺbenie kvalitatívne a kvantitatívne nových metód a prístupov prispeje k vytvoreniu komplexnejších hodnotiacich kritérií na stanovenie kvality životného prostredia vidieckych sídel.

Človek a/verzus životné prostredie

Nároky a požiadavky človeka na krajinu sa neustále stupňujú a negatívne sa odrážajú aj na kvalite životného prostredia. Otázkou je, dokedy krajina dokáže odolávať týmto vplyvom, aby nedošlo k devastácii sídel a nakoniec nebol ohrozený sám človek. Pozrime sa do nedávnej minulosti, ako sa menila kvalita životného prostredia vo vidieckych sídlach. V 50. rokoch minulého storočia slovenské vidiecke sídla charakterizoval predovšetkým rozvoj poľnohospodárskej veľkovýroby. Takmer v každom vidieckom sídle boli jednotné roľnícke družstvá (JRD) a štátne majetky (ŠM), ktoré boli zamerané na rastlinnú aj živočíšnu výrobu a zamestnávali väčšinu miestneho obyvateľstva. Problémy kvality životného prostredia v týchto sídlach v období kolektivizácie a socializácie boli spojené s plnením, predovšetkým poľnohospodárskej funkcie vidieckeho sídla. Pestrá krajina, ktorá predtým obkolesovala vidiecke sídla, sa v tomto období sceľovaním maloblokových poličok do veľkoblokových lánov, rozorávaním medzi, likvidáciou poľných cestičiek a líniovej vegetácie, pestovaním monokultúr, intenzifikáciou výroby a ďalšími zásahmi, výrazne zmenila. Pribudli krajinnokoekologické problémy spojené so zníženou diverzitou krajiny, biodiverzitou rastlín a živočíchov a nižším stupňom ekologickej stability „nových“ agroekosystémov. Aj používanie ťažkých mechanizmov a vysoké dávky chemických postrekov a ochranných prostriedkov negatívne pôsobili nielen na biotu viazanú na poľnohospodársky využívanú pôdu, ale menili aj kvantitatívne a kvalitatívne ukazovatele samotných pôdných a tiež vodných zdrojov. Zamokrené pôdy sa umelo odvodňovali, čím sa strácali cenné biotopy plniace mnohé environmentálne funkcie. Zmeny kvality životného prostredia vidieckych sídel nastali aj v období ekonomickej transformácie, ktorá na Slovensku prebehla v 90. rokoch minulého storočia. Toto obdobie charakterizoval útlm, ba až zánik poľnohospodárskej veľkovýroby, rušenie viacerých poľnohospodárskych subjektov, chátranie budov JRD a ŠM, rozpredávanie poľnohospodárskych strojov a obrábacej techniky, neobrábanie pozemkov a ich postupné zarastanie, predaj pôdy investorom a využívanie kvalitnej ornej pôdy na stavebné účely, prenájom poľnohospodárskych pozemkov na súkromné podnikateľské aktivity často nesúvisiace s poľnohospodárskou výrobou a pod. V environmentálnej oblasti toto obdobie charakterizovali problémy, ktoré súviseli s ohrozením biodiverzity, a to v dôsledku opúšťania poľnohospodárskych pozemkov, ktoré sa prestali obrábať alebo spásat a začali zarastať. Z ekonomických alebo generačných dôvodov sa začali opúšťať vinohrady.

Obr. 1. Krajinná štruktúra vidieckej obce Smolenice (2012). Foto: Milena Moyzeová

Mnohé z nich sa predali na stavebné účely. Ubudli stovky hektárov kvalitných orných pôd na budovanie ciest a logistických centier. Tieto, a mnohé ďalšie problémy ostali ako následok stretov záujmov medzi rozvojom hospodárskych aktivít a ochranou prírody a prírodných zdrojov nielen vo vidieckych sídlach s prevládajúcou poľnohospodárskou funkciou, ale aj v ostatných vidieckych sídlach s rekreačnou, lesohospodárskou, priemyselnou, multifunkčnou funkciou (obr. 1).

Vo vidieckych sídlach tieto procesy vyvolali vznik problémov nielen v environmentálnej oblasti, ale aj v ďalších oblastiach života. Kým v 50. rokoch väčšina obyvateľov vidieka bola zamestnaná v poľnohospodárstve, v 90. rokoch sa táto skupina populácie ocitla bez zamestnania. Jej opätovné uplatnenie sa na trhu práce bolo ťažké a odrazilo sa vo zvýšenej nezamestnanosti. Nedostatok finančných prostriedkov v rodinách bývalých poľnohospodárov sa negatívne premietol na znížení ich životnej úrovne, zhoršení medziludských vzťahov, vyššej migrácie za prácou, aj v náraste sociálno-patogénnych javov.

Ako vnímať a hodnotiť kvalitu životného prostredia?

Kvalitu životného prostredia chápeme ako momentálny stav prostredia – krajiny, jej zložiek a prvkov. Prícom slovo *kvalita* už vo svojej podstate obsahuje istý stupeň ohodnotenia. Kvalita životného prostredia je stav charakterizovaný svojou dynamikou, nakoľko sa mení v čase a v závislosti od interakcie človeka a prostredia a pocitového prahu jej hodnotiteľov. Kvalita životného

prostredia je už akýsi sumár ohodnotenia kvalitatívnych parametrov krajiny a závisí od kvalitatívnych ukazovateľov jej zložiek a prvkov, ktoré možno vyjadriť pomocou indikátorov. Súčasťou hodnotenia kvality je aj výber, zoradenie a charakteristika tých najobjektívnejších ukazovateľov, ktoré by vhodné ohodnotili stav jednotlivých krajinných zložiek a prvkov a potom aj celkovú kvalitu životného prostredia. Uvedomujeme si, že nielen objektívna stránka hodnotenia, ale aj subjektívna, je pre stanovenie kvality životného prostredia veľmi dôležitá. Výskum je preto potrebné doplniť aj o názory a postoje ľudí, ako chápu a vnímajú kvalitu životného prostredia. Aj táto časť výskumu je veľmi náročná, nakoľko každý človek uznáva iné hodnoty a má rozdielne prahy vnímania. Základ takéhoto hodnotenia spo-

číva v kombinácii objektívneho hodnotenia – výskumu prostredia a subjektívneho hodnotenia – výskumu človeka a ľudskej spoločnosti.

Hodnotenie kvality životného prostredia vidieckych sídel musí byť založené na vypracovaní metodiky ako základného piliera hodnotenia a malo by vychádzať z kombinácie krajinnoeekologického, environmentálneho a sociologického výskumu tak, aby prispelo ku konfrontácii medzi environmentálnymi problémami vzniknutými priestorovým stretom pozitívnych a negatívnych socioekonomických javov s problémami vyšpecifikovanými vybranou vzorkou obyvateľov. Takýto výskum pomôže overiť hypotézu, že pri hodnotení kvality životného prostredia treba vychádzať nielen z hodnotenia krajinnoeekologických, ale aj sociálnych a ekonomických podmienok v danom území. Základ takéhoto hodnotenia je vo/v:

- vypracovaní metodického postupu environmentálneho hodnotenia vplyvov ľudských aktivít (pozitívnych a negatívnych) na krajinnú štruktúru a kvalitu sídelného prostredia;
- špecifikácii indikátorov kvality vidieckych sídel;
- vypracovaní metód percepcie kvality životného prostredia;
- vyhodnotení vnímania environmentálnych problémov obyvateľmi;
- overení metodiky a metodického postupu na modelových vidieckych sídlach Slovenska.

Dôraz v tomto výskume je potrebné klásť na komplexné krajinnoeekologické hodnotenie abiotických podmienok, ďalej na hodnotenie biotických podmie-

nok, prírodných zdrojov a potenciálov, hodnotenie socioekonomických podmienok, hodnotenie súčasného stavu využívania územia a hodnotenie ľudských zdrojov a potenciálov.

Metodický postup hodnotenia kvality životného prostredia vidieckych sídel musí byť koncentrovaný na identifikáciu, špecifikáciu problémov vidieckych sídel, na posúdenie ich prírodných súvislostí, ako aj na elimináciu vzniku nových problémov a na návrh manažmentu, ktorý zabezpečí trvalo udržateľný rozvoj daných sídelných jednotiek.

Súčasťou hodnotenia by malo byť aj spracovanie rady indikátorov environmentálnej kvality sídel, na báze ktorých bude možné realizovať dlhodobý monitoring a sledovať zmeny v kvalite životného prostredia sídel. Získané vedecké poznatky doplnené o názory a postoje obyvateľov na environmentálne, ekonomické, kultúrne a sociálne problémy zahrnuté do návrhov manažmentových opatrení budú cenným materiálom pre návrhy na zlepšenie celkovej kvality života obyvateľov v hodnotených sídlach aj v budúcnosti.

Metodika bude mať charakter otvoreného systému a bude aplikovateľná na pomery slovenských vidieckych sídel. Základ metodického postupu je vo/v:

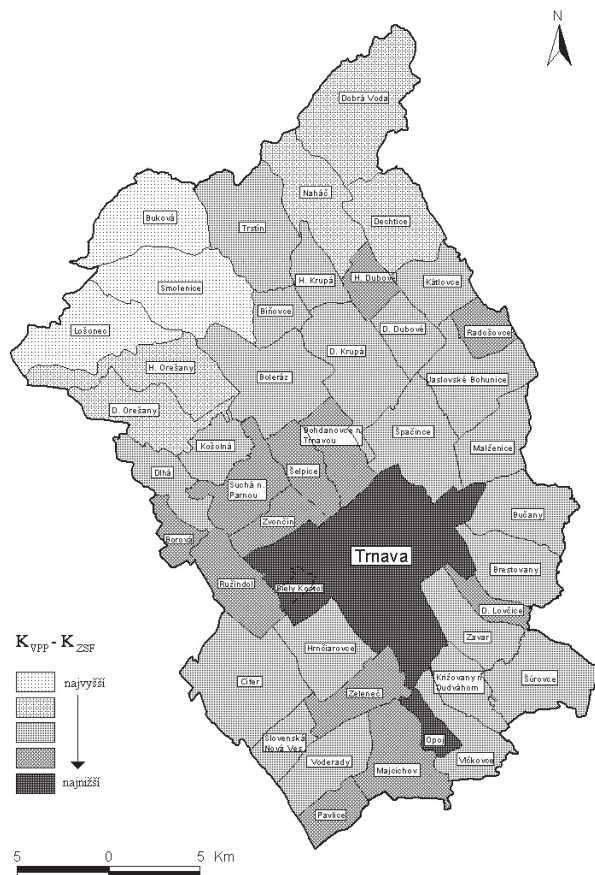
- špecifikácii faktorov s pozitívnym vplyvom na kvalitu životného prostredia vidieckych sídel a hodnotenie ich významnosti;
- špecifikácii faktorov s negatívnym vplyvom na kvalitu životného prostredia vidieckych sídel a hodnotenie ich závažnosti;
- zhodnotení syntetického vplyvu ľudských aktivít na krajinnú štruktúru, zhodnotení stupňa antropizácie vidieckeho prostredia;
- zhodnotení syntetického vplyvu antropogénnych aktivít na jednotlivé krajinotvorné zložky;
- hodnotení kolízií pozitívnych a negatívnych vplyvov a z nich vyplývajúcich problémov;
- stanovení koeficientov celkovej kvality vidieckeho prostredia na báze spolupôsobenia pozitívnych a negatívnych prvkov;
- výbere, základnej charakteristike a stanovení indikátorov determinujúcich kvalitu sídel a v návrhu na ich monitoring;
- rozpracovaní metód zapojenia hlavných aktérov do hodnotenia kvality životného prostredia vidieckych sídel;
- návrhu manažmentu na zlepšenie kvality životného prostredia vidieckych sídel a na zabezpečenie ich trvalo udržateľného rozvoja;
- komplexnom posúdení navrhovaných opatrení z aspektu sociálneho, environmentálneho a ekonomického dopadu.

Takto spracovaná metodika hodnotenia kvality životného prostredia sa dá aplikovať na všetkých typoch sídel na Slovensku. Navrhnuté metodické postupy sme overili

na vidieckych sídlach okresu Trnava. Väčšina z nich má najvyššiu úroveň vybavenosti, nachádza sa v areáloch s najsilnejším negatívnym vplyvom socioekonomických aktivít na zložky životného prostredia. Naopak, menšie sídla s nižšou kvalitou služieb sú často lokalizované v prostredí s minimálnymi negatívnymi vplyvmi. Na základe hodnotenia prírodných a socioekonomických zložiek životného prostredia sme sídla v okrese Trnava rozdelili do 3 subregiónov (Moyzeová, 2004):

• **Subregión Trnavy a jej blízkeho okolia**

Do subregiónu sme zaradili 12 vidieckych sídel s najnižšou hodnotou koeficientu kvality: Biely Kostol, Opoj, Pavlice, Majcichov, Zeleneč, Dolné Lovčice, Borová, Ružindol, Zvončín, Suchá nad Parnou, Šelpice a Bohdanovce nad Trnavou (obr. 2). Subregión sme vymedzili na základe negatívneho vplyvu antropogénnych aktivít lokalizovaných v sídlach Trnava a Jaslovské Bohunice,

Obr. 2. Kvalita životného prostredia vidieckych sídel v okrese Trnava. Zdroj: Moyzeová (2004)

Legenda: K_{VPP} – koeficient významnosti pozitívnych prvkov, K_{ZSF} – koeficient závažnosti stresových faktorov

Obr. 3. Ekologickú stabilitu poľnohospodárskej krajiny zvyšuje výsadba biokoridorov (k. ú. Zvončín, 2012). Foto: Milena Moyzeová

ktoré majú dopad na kvalitu životného prostredia aj okolitých vidieckych sídel. V krajskom meste a jeho okolí sú koncentrované negatívne vplyvy z priemyslu, poľnohospodárstva a dopravy, pričom pôsobenie týchto vplyvov sa často vzájomne prelína a kumuluje. Vzhľadom na túto skutočnosť je potrebné ďalšiu lokalizáciu novonavrhaných aktivít, výrobného aj nevýrobného charakteru, zodpovedne zvažovať a plánovať. V týchto najzaťaženejších sídlach, ktoré z krajinnoekologického hľadiska majú nízku kvalitu životného prostredia, je potrebné zavádzať technologické opatrenia a využívať ekologické zariadenia na znižovanie množstva exhalátov, budovať čistiarne odpadových vôd a preferovať čisté produkcie a bezodpadové technológie.

• Severný subregión Trnavy

Do subregiónu sme zaradili 8 vidieckych sídel lokalizovaných v severnej časti okresu: Buková, Lošonec, Smolenice, Naháč, Dobrá Voda, Dechtice, Horné Orešany a Dolné Orešany s najvyššou hodnotou koeficientu kvality. Ide o sídla s nižšou koncentráciou priemyslu, s nižšou hustotou obyvateľov a s dopravnými líniami charakterizovanými nízkou intenzitou dopravy. K najzávažnejším negatívnym vplyvom v území patrí ťažba nerastných surovín. Ostatné vplyvy antropogénnych aktivít majú skôr bodový charakter. Poľnohospodárstvo je menej rozvinuté. Svahové časti územia sa využívajú na pestovanie viniča. Dominantné postavenie v katastrálnych územiach týchto sídel má les. Lesné ekosystémy sú súčasťou Chránenej krajiny oblasti Malé Karpaty. Okrem lesných zdrojov sú zastúpené aj významné vodné zdroje. Rekreačné areály, vzhľadom na ich návštevnosť, nemajú výraznejšie negatívne dopady na zložky životného prostredia. Cestovný ruch patrí preto medzi navrhované

aktivity, vhodné pre tieto sídla s vysokou kvalitou životného prostredia.

• Subregión širšieho okolia Trnavy

Tvoria ho vidiecke sídla, v ktorých prevláda poľnohospodárska výroba. V extravilánoch obcí sú lokalizované pôdy najvyššej bonity, ktoré s vhodnými klimatickými podmienkami vytvárajú vysoký potenciál pre rastlinnú produkciu. V tomto území, vzhľadom na kvalitu životného prostredia, sú ešte možnosti pre rozvoj hospodárskych aktivít, avšak je potrebné v čo najväčšej miere využívať moderné technológie a zavádzať ekologické poľnohospodárstvo. V sídlach je potrebné vo väčšej miere aplikovať opatrenia na zvýšenie ekologickej stability, a to výsadbou remízok a líniovej vegetácie v poľnohospodársky intenzívne využívannej krajine (obr. 3). Do tohto subregiónu sme zaradili zvyšných 22 vidieckych

sídel okresu: Dlhá, Boleráz, Brestovany, Bučany, Dolná Krupá, Kátlovce, Košolná, Slovenská Nová Ves, Voderady, Vlčkovce, Biňovce, Špačince, Jaslovské Bohunice, Malženice, Trstín, Horná Krupá, Dolné Dubové, Cífer, Hrnčiarovce nad Parnou, Križovany nad Dudváhom, Zavar a Šúrovce, ktoré majú z krajinnoekologického hľadiska strednú kvalitu životného prostredia.

Pri takomto druhu výskumu je veľmi potrebné použiť kombináciu viacerých metód. Okrem terénneho prieskumu zameraného na zmapovanie vybraných faktorov súčasnej environmentálnej kvality vidieckych sídel je potrebné využiť aj kartografické metódy, ktoré sú orientované na priestorovú diferenciáciu a interpretáciu jednotlivých krajinnoekologických javov a procesov. Ďalej je potrebné využiť štatisticko-demografické metódy na zhodnotenie kvantitatívnych parametrov ľudského potenciálu a vyhodnocovanie indikátorov. Pri zhodnotení kvalitatívnych vlastností, hodnotovej orientácie obyvateľstva, percepcie a pod. sú dôležité sociologické metódy s využitím dotazníka, ankety, riadeného rozhovoru, ako aj ekonomické metódy na oceňovanie prírodných zdrojov, ich úžitkov a environmentálnej ujmy. Na stanovenie hierarchizácie jednotlivých faktorov trvalo udržateľného rozvoja budú použité aj ďalšie metódy – rozhodovacie procesy zamerané na optimalizáciu využitia potenciálov územia (socioekonomického, prírodného, ľudského a pod.) a v neposlednej miere aj metódy GIS, ktoré sú potrebné pri spracovaní metodiky s využitím výpočtovej techniky.

* * *

Ak by sme chceli zachovať prijateľný stav životného prostredia, mali by sme a musíme rešpektovať prírod-

né hodnoty, neprekračovať únosnú kapacitu krajiny a jej zdrojov a riadiť sa princípmi a kritériami trvalo udržateľného rozvoja. Tak, ako ich vymedzuje Gajdoš (2002), sú to tri etapy vzťahu človeka k podmienkam životného prostredia:

- Prvé obdobie charakterizuje ako boj človeka s prírodným prostredím o existenciu. Toto obdobie, vzhľadom na kvalitu životného prostredia, môžeme hodnotiť pozitívne; životné prostredie bolo kvalitné vďaka tomu, že aktivity, ktoré človek realizoval pre svoju existenciu, nemali negatívny dopad na krajinu, na jej zložky a prvky.
- V druhom období jednostranného materiálového využívania sveta sa človek postupne zmocňuje prírody v miere, ktorá prekračuje únosné hranice využívania jej zdrojov. Toto obdobie sa negatívne odráža aj na kvalite životného prostredia, ktorá sa znižuje až do takej miery, že sa postupne narúšajú samoregulačné mechanizmy a hrozí najhorší scenár, v ktorom krajina nebude schopná čeliť náporu ľudských nárokov.
- V súčasnosti sa profiluje tretia etapa, v ktorej sa ľudia pokúšajú o istú harmóniu s prírodou a svojím životným prostredím, o všestranný rozvoj človeka v optimálnom (zdravom a peknom) životnom prostredí. Toto obdobie charakterizuje skutočnosť, že si ľudia uvedomujú, že situácia je natoľko vážna, že pokračovanie súčasného stavu by úplne zdevastovalo krajinu a tá by nemohla vytvárať podmienky pre existenciu človeka a veľmi kritická kvalita životného prostredia by ohrozila nielen jeho zdravie, ale samotnú existenciu človeka, celú ľudskú spoločnosť, aj biotu.

Je potrebné, aby výskum kvality priniesol úžitok nielen v teoreticko-metodologickej oblasti, ale aj v aplikácii. Aby sa výsledky výskumu a hodnotenia dali využiť predovšetkým v plánovacej a projekčnej oblasti, ako aj vo výchovno-vzdelávacom procese. Poznanie nových kvalitatívnych ukazovateľov životného prostredia vidieckych sídel a poznanie inovatívnych spôsobov ich hodnotenia prispievajú k zlepšeniu celkovej kvality vidieckych sídel, k ochrane životného prostredia, k zachovaniu ekologickej stability a diverzity územia, k racionálnemu využívaniu prírodných a kultúrno-historických zdrojov, ktorými slovenské vidiecke sídla disponujú. Z hľadiska praxe je dôležité výsledky výskumu aplikovať do rozvoja environmentálnej politiky nielen na miestnej, ale aj na regionálnej a národnej úrovni. V jednotlivých teritoriálnych prírodno-spoločenských jednotkách ide o identifikovanie kľúčových stakeholderov, ktorí vytvoria významný potenciál využiteľný pri návrhoch manažmentových opatrení v hodnotených územiach. Aktivizácia a zapájanie sa verejnosti do týchto procesov zvýši ich participáciu na plánovanom rozvoji sídla. Zvyšovanie environmentálneho povedo-

nia nielen starostov vidieckych sídel a predstaviteľov miestnych samospráv, ale aj širokej verejnosti ovplyvní formovanie subjektívnych postojov miestneho obyvateľstva k svojmu životnému prostrediu, čo pozitívne prispieje k jeho ochrane.

Príspevok vznikol ako výstup vedeckého projektu 2/0120/12 Hodnotenie kvality životného prostredia vidieckych sídel a 2/0114/10 Stanovenie účelových vlastností krajiny ako podklad pre krajinnoekologický výskum v rámci Vedeckej grantovej agentúry MŠVVŠ SR a SAV.

Literatúra

- Cummins, R. A.: Objective and Subjective Quality of Life Scale: an Interactive Model. *Social Indicators Research*, 2000, 52, p. 55 – 72.
- Cutter, S. L.: Rating Places: A Geographers Quality of Life Association of American Geographers. Washington DC: Resource Publications in Geography, 1985, 76 p.
- Gajdoš, P.: Človek, spoločnosť, prostredie. Výbrané problémy priestorovej sociológie. Bratislava: Sociologický ústav SAV, 2002, 374 s.
- Havrlant, M.: Posudzovanie kvality životného prostredia z aspektu geografie. *Folia geographica*, 1999, 32, 3, s. 332 – 336.
- Huba, M.: Uplatnenie zásad trvalej udržateľnosti pri hodnotení environmentálnych vplyvov rozvojových koncepcií. *Životné prostredie*, 1996, 30, 1, s. 19 – 21.
- Ira, V.: Životné prostredie, kvalita života a trvalo udržateľný rozvoj vo vnímaní a predstavách obyvateľov (v regiónoch Dolné Pomoravie, Tatry a Východné Karpaty). *Folia geographica*, 1999, 32, 3, s. 338 – 345.
- Moyzeová, M.: Hodnotenie vplyvov na ekologickú štruktúru krajiny v podmienkach hospodársky intenzívne využívaného regiónu (na príklade modelového územia okresu Trnava). Dizertačná práca. Bratislava: ÚKE SAV, 2004, 152 s.
- Pacione, M.: The Quality of the Urban Lifespace – A Geographical Perspective. In: Bonnes, M. (ed.): Perception and Evaluation of Urban Environmental Quality. Rome: UNESCO, 1993, p. 17 – 42.
- Pašiak, J.: Problematika malých sídel a ich trvalo udržateľný rozvoj. In: Aktuálne problémy regionálneho rozvoja, Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 1997, s. 52 – 60.
- Walmsley, D. J., Lewis, G. J.: People and Environment: Behavioural Approaches in Human Geography. New York: Longman Scientific and Technical, 1994, 290 p.

RNDr. Milena Moyzeová, PhD.,

milena.moyzeova@savba.sk

Ústav krajinnej ekológie SAV, Štefánikova 3, P. O. Box 254, 814 99 Bratislava